

ביאורים

הסדר הוא ביטוי לכוונה. כאשר אנחנו מסדרים משהו יש לנו כוונה שאותה אנו מבקשים להביע בסדר הזה. למשל, כאשר אדם בוחר לשים בסלון ספרים מסוימים ולהשאיר בחדר אחר ספרים אחרים, כוונתו הביאה אותו לסדר הזה. זה לא דבר מקרי וסתמי. בפסקאות הללו מלמד ריה"ל על הסדר המופתי וההגייוני שקיים בתפילה. כעת הוא פונה לבאר את תחילת תפילת העמידה. מדוע אנו פותחים דווקא בתפילת אבות? ההסבר שמביא ריה"ל מזכיר מעט את פתיחת דבריו של החבר: "אני מאמין באלוהי אברהם יצחק ויעקב..." האמונה בה' איננה השערה. זוהי לא מחשבה אודות האל. האמונה העברית היא חוויה קיומית אשר נודעה עוד לאבותינו בהתגלות האל עליהם. זהו גם ביטוי לברית שנכרתה בין אבות האומה לבין האל, ברית אשר נקשרה עם דורות עם ישראל כולם. זוהי, אפוא, הפתיחה. האמונה שלנו בבואר איננה פילוסופיה. זהו לא היקש הגיוני. זהו קשר. זוהי ברית המתבטאת גם בהשגחה. מכאן אנו צועדים לחלק השני - ברכת גבורות. ברכת גבורות היא השבח שאנו משבחים את ה' על השגחתו על העולם הנברא. הבורא לא הותיר את העולם להתנהלות הטבע העיוור. הוא ממשיך להשגיח ולהנהיג את העולם דרך כל חוקי הטבע המסופעים. לאחר שתי הברכות האלה, המבטאות יותר מכול את הקשר האישי שמעניק הבורא לברואיו ובעיקר לעמו הנבחר, מגיעה ברכת קדושת השם - 'אתה קדוש'. תפקיד ברכה זו הוא להחזיר לנו את ההבנה שלמרות הקרבה הגדולה של ה' אלינו והשגחתו עלינו, עדיין - הוא נשגב ונבדל מכל מה שאנו מתארים ומכירים. קדוש פירושו נבדל. ה' יתברך נבדל מן העולם הגשמי על אף השגחתו והשפעתו עלינו. אנו תלויים בו אך הוא אינו תלוי בנו.

הרחבות

היחס בין תפילת הכלל לתפילה הפרט

וְיַעֲמֹד לְתַפְלָה, בְּתַנְאִים אֲשֶׁר קָדַם זָכְרָם, בְּבִרְכוֹת הַכּוֹלְלוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל. הרב קוק, בפירושו לאגדות חז"ל על מסכת ברכות ('עין א"ה') משרטט שני כיוונים בתפילה: תפילת הנפש הפרטית, הטבעית, הנובעת מהרצון 'לשפוך את לבנו' לפני ה'. ותפילת הכלל, שבה אנו מתפללים על התכלית, על 'תיקון עולם'. השאלה היא, אומר הרב קוק, מה קודם למה? האם התפילה הפרטית מתוך רגשי הלב ההומוני בסוף תשפיע על הכלל, או שנקודת המוצא צריכה להיות התפילה על הכלל ומתוך כך נצא לתפילת היחיד. זוהי, לדעתו, השאלה האם התפילות נתקנו כנגד תפילת האבות או כנגד הקרבת התמידין, דהיינו, האם כנגד תפילת האבות, כשעוד לא היה עם ותפילתם תפילת יחיד, או כנגד הקרבת התמידין שהן קרבן ציבור, והתפילה כנגדם היא תפילת ציבור.

מתי יכול האדם לבקש את בקשותיו בתפילה?

כִּי הַמְשַׁאֲלָה וְהַבְּקָשָׁה בְּמָה שְׂמִיחָהּ לוֹ אֲמַנָּם הִיא מִתְפַּלְלוֹת הַרְשׁוֹת שְׂאִינָן מְחִיבוֹת, וַיֵּשׁ לָהֶן מְקוֹם בְּשׂוֹמְעַ תְּפִלָּה לְמִי שְׂרוּצָה. 'קול יהודה' מביא בשם רבו ארבעה מקומות שבהם אפשר, בתנאים מסוימים, לבקש בקשות אישיות: א. בברכת שומע תפילה יכול לבקש כל מה שירצה ובכל לשון, שלכך תקנוה. ב. בסוף כל ברכה יכול לבקש מעניין אותה הברכה, אף שאינו ממש צריך לזה. ודווקא בלשון רבים. ג. אם שואל צרכיו ממש יכול לבקש אפילו באמצע ברכה ודווקא בלשון יחיד (שלא יאה כמוסיף על מטבע שטבעו חכמים), כגון שיש לו חולה בתוך ביתו. ד. בסוף התפילה, אחרי או לפני 'יהיו לרצון' יכול לבקש בכל לשון, בין לשון רבים בין לשון יחיד, ובכל עניין, בין צרכו ובין צורך רבים.

שאלות לדין

מה ניתן ללמוד מכך שהתפילה מכילה בקשות על כלל ישראל, ואילו הבקשות הפרטיות הן רשות?

מה ההבדל בין ברכת 'אתה קדוש' לטעות הפילוסופים בתחילת מאמר ראשון?

וְצִרִיךְ שְׂיִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לְתַפְלָה בְּתַקְלִית הַחֶשֶׁק וְהַרְיָזוֹת, כְּמוֹ שְׂקָדָם, וַיַּעֲמֹד לְתַפְלָה, בְּרַכַּת 'אבות' בְּתַנְאִים אֲשֶׁר קָדַם זָכְרָם, בְּבִרְכוֹת הַכּוֹלְלוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַמְשַׁאֲלָה וְהַבְּקָשָׁה בְּמָה שְׂמִיחָהּ לוֹ אֲמַנָּם הִיא מִתְפַּלְלוֹת הַרְשׁוֹת שְׂאִינָן מְחִיבוֹת, וַיֵּשׁ לָהֶן מְקוֹם בְּשׂוֹמְעַ תְּפִלָּה לְמִי שְׂרוּצָה. וְצִרִיךְ בְּלָבוּ מִהַבְּרָכָה הַרְאֵשׁוֹנָה הַנִּקְרָאת 'אבות' מַעֲלַת הָאָבוֹת, וְהַתְמַדָּת בְּרִית ה' לָהֶם שְׂלָא תִשְׁתַּנֶּה לְנִצָּח בְּמֵאֵמֶר "וַיִּמְבִּיא גֹאֲלֵ לְבָנֵי בְנֵיהֶם".

וּמִהַבְּרָכָה הַשְּׂנִיָּה הַנִּקְרָאת 'גבורות', שְׂיִשׁ לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה מִמְשַׁלָּה תְּמִידִית, וְלֹא כְּמוֹ שְׂחוֹשְׁבִים חוֹקְרֵי הַטֵּבַע שֶׁהוּא כְּפִי הַטֵּבָעִים אֲשֶׁר נִסּוּ אוֹתָם. וְצִרִיךְ בְּלָבוּ שֶׁהוּא מְחִיָּה מֵתִים בְּעַת שְׂיִרְצָה, עַל אֵף רְחוֹק זֶה מִהַקְּשׁ חוֹקְרֵי הַטֵּבַע, וְכֵן מְשִׁיב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וְזוֹלַת זֶה, וּבְעֵינֵינוּ הַרְצוֹנֵיִם מֵתִיר אֲסוּרִים וְזוֹלַת זֶה, וְכִבֵּר הַתְּאֻמּוֹת זֶה מְמַסְרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְאַחַר הַהִבְטָחָה בְּ'אבות' וּ'גבורות', הַקְּדָמָה שֶׁהוּא יַתְעַלָּה נְתַלָּה בְּזֶה הָעוֹלָם הַגֶּשְׁמִי, יַעֲלֶהוּ וַיִּקְדִּישֶׁהוּ וַיְרוֹמְמֶהוּ מִשְׂיִשְׁיָגְהוּ אוֹ יַתְלָהּ בּוֹ דְּבַר מִתְאַרֵי תְּגַשְׁמִיִּים בְּ'קְדֻשַׁת הַשֵּׁם', וְהִיא "אתה קדוש". וְצִרִיךְ בְּלָבוּ מִזֵּאת הַבְּרָכָה כִּל מַה שְׂתִּתְאַרְוֶהוּ בּוֹ הַפִּילוֹסוֹפִים מִן הָעוֹלָם וְהַקְּדוּשָׁה אַחֲרֵי הַכְּרִזָּת רְבוֹנוֹתוֹ וּמְלֻכוֹתוֹ בְּ'אבות' וּ'גבורות', כִּי בְּהֵן הַתְּאֻמּוֹת אֲצֻלְנוּ שְׂיִשׁ לָנוּ מוֹשֵׁל וּמוֹצָא, וְלוֹלָא הֵן הֵיִינוּ מְסַפְקִים בְּדַבְרֵי הַפִּילוֹסוֹפִים וּבְעֵלֵי הַקְּדָמוֹת, וּלְפִיכֵךְ חִיב לְהַקְדִּים 'אבות' וּ'גבורות' לְ'קְדֻשַׁת הַשֵּׁם'. וְאַחַר זֶה הַשִּׁבַח יִתְחַלֵּל בְּבִקְשַׁת צְרָכָיו בְּכָל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתֵּר זוֹלַת זֶה אֲלָא בְּתַפְלוֹת רְשׁוֹת, וְהַבְּקָשָׁה הַנְּעִנִית אֲמַנָּם הִיא לְצָבוּר, אוֹ בְּצָבוּר, אוֹ לְיַחִיד הַעוֹמֵד בְּמְקוֹם צָבוּר, וְהוּא נֶעֱדָר בְּזִמְנוֹ.

ברכת 'אתה קדוש'

בתנאים וכו' - במאמר ג' פסקה ה'. **במה שמיחד לו** - בקשות, צרכים פרטיים. **כפי הטבעים וכו'** - חוקי הטבע שהוכחו במדע. **ובענינים הרצוניים** - התלויים ברצון ומעשה בני אדם. **נתלה** - קשור ומשגוח. **ירוממהו משיגיגהו** - מרוממו שה' מעבר להשגתנו. **זולת זה** - בקשת צרכים פרטים. **העומד במקום ציבור** - אדם צדיק השקול כנגד כל ישראל.

